

مدیریت امام خامنه‌ای در بحرانها (مطالعه موردی، بحران قبل از انتخابات سال ۸۸)

علیرضا سوری *

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۵/۳۰

تأیید مقاله: ۱۳۹۶/۰۸/۰۲

چکیده

امروزه پرداختن به مدیریت بحران یک ضرورت است. عرصه بحران، عرصه بازی هوشمندانه نخبگان و هنرنمایی و فن‌آزمایی آنان است. به قول هگل، روح دولت‌ها و ملت‌ها، در ورطه بحرانها شکل می‌گیرد. در جهان امروز گستره تغییر و تحولات حوادث، یکی از پراهمیت‌ترین دانش واژه‌های شناخته شده مفهوم بحران است. در واقع جوهره و مدیریت سیاسی رهبران در کنترل بحرانها خلاصه می‌شود، چون بی‌تدبیری و بی‌کفایتی رهبران در هدایت و کنترل بحرانها باعث سقوط و از بین رفتن کشور می‌شود. در چنین بستری، ظرفیت، کارآمدی و قدرت اندیشه ولایت در مواجهه با چالشهای پیچیده و چند وجهی، نمود عینی به خود گرفت و منطق، درایت و دوراناندیشی خاص رهبری را به نمایش گذارد. رهبر معظم انقلاب اسلامی قبل از آغاز فعالیت‌های انتخاباتی با تزیینی و دوراناندیشی، رهنمودهای جالبی را برای هدایت ملت ایراد نمود. ایشان در سخنان خود نکاتی کلیدی و بنیادی را مطرح نمودند که عمل و توجه به آن راهگشای مسئولین، مردم، جریانها و گروه‌های سیاسی در مدیریت بحرانها است. در این مقاله با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی به تشریح و توصیف نقش عظمای ولایت و سبک مدیریت ایشان در مهار و کنترل بحران قبل از انتخابات سال ۸۸ پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: مدیریت، بحران، رهبری، مدیریت بحران، بحران سال ۸۸

مقدمه

بحران در ذات خود بستر شکل‌گیری تهدیدها و فرصتهایی است که بر حسب نوع، شدت و گستره محیطی بحران، می‌تواند نظام سیاسی و مدیران حاکم را در موقعیت دشوار و پرمخاطره‌ای قرار دهد. رهبران سیاسی می‌توانند در رشد و تعالی و یا نابودی ملتها نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشند. هر نظام سیاسی نیازمند رهبری است. بزرگترین رویدادهای تاریخ بشری با تصمیمات رهبران سیاسی رقم خورده است. هیچ مسئله‌ای به اندازه رهبری در زندگی اجتماعی انسان در تحولات گذشته تاریخ مورد مذاقه اندیشمندان و نظریه پردازان سیاسی نقش نداشته است.

در دوران زعامت مقام معظم رهبری، کشور جمهوری اسلامی ایران شاهد بروز حوادث و بحرانهایی بوده که بحران سال ۱۳۸۸ مهمترین آنها است. ماهیت و هدف کلی دشمنان از این بحران براندازی نظام جمهوری اسلامی بود که از فرصتهای مناسب از جمله انتخابات ریاست جمهوری و از ایجاد شک و تردید و طرح تقلب در نتیجه انتخابات و هم‌چنین از دادن قدرت توهمی و دروغین به نخبگان سیاسی و کشاندن مردم به خیابانها به عنوان اعتراض از این نخبگان به مثابه ابزار مناسب هدف خود استفاده کنند؛ اما نقش رهبری انقلاب در گذر از این چالشها و بحرانها، بی‌بدیل و بسیار برجسته بود. بینش عمیق سیاسی، توان مدیریتی بی‌نظیر، قدرت اعجاب‌انگیز در تحلیل رویدادهای مهم سیاسی جهان، فراخ‌نگری و سعه صدر، نفوذ کلام، قدرت تصمیم‌گیری در موقعیت‌های بسیار دشوار و بحرانی از ایشان رهبری خردمند، حکیم و فرزانه و محوری قابل اعتماد و اتکا در بحرانها و لحظه‌های سرنوشت‌ساز در جهان ساخته است و دشمنان چه بخواهند و چه نخواهند ناگزیر به پذیرش این واقعیت غیر قابل انکارند. با توجه به تأثیرات زیانبار و ضربه‌های سنگینی که این بحران به کشورمان تحمیل کرد از جمله ایجاد فاصله بین نخبگان سیاسی و تفرقه بین مسئولان، ایجاد دو دستگی بین مردم و طرفداران

نامزدها، تحریک مردم و کشاندن آنها به خیابانها، خسارات جانی، تخریب اموال، تهمت و زیر سؤال بردن سپاه، بسیج و دخالت آنها در کارهای سیاسی بویژه طرح دشمن در این بحران تخریب و از بین بردن جایگاه ولایت فقیه و مقصر جلوه دادن رهبری در نتیجه انتخابات بوده است؛ لذا ضرورت دارد که اهمیت جایگاه و نقش مقام معظم رهبری در مدیریت قبل از بحران سال ۸۸ این بحران توصیف شود.

مفاهیم و چارچوب نظری

بحران در کاربرد گسترده و عام به افراد، زندگی، نظام، کنشها، نهادها و سازمانهای مرتبط به آنها ناظر است. یکی از محورهای اصلی در هر بحران تأثیر بحران بر چگونگی و نوع درک خود و تعیین موقعیت خود بازیگران نظامها یا حوزه‌های تحت تأثیر بحران است (کاظمی، ۱۳۷۶: ۵۲). بحران به وجود آمدن وضعیتی غیر معمول یا غیر متعارف در روند حرکت هر سامانه است؛ به بیان دیگر، بحران وضعیتی است ناپایدار که در آن تغییری ناگهانی در یک یا چند قسمت از عناصر متغیر نظم موجود، ایجاد می‌شود. یکی دیگر از تعاریف، بحران را معادل فرصت خطرناک یعنی ترکیبی از تهدید و فرصت دانسته است. در این تعریف بحران به منزله لحظه تصمیم در موقعیت فقدان (وضعیت ناممکن تصمیم‌گیری) است. این تعریف به ما کمک می‌کند که به مفهوم بحران از دید مدیریتی بنگریم و آن را به‌عنوان عرصه تصمیم و تدبیر مورد مطالعه قرار دهیم (معاونت سیاسی نمسا، ۱۳۸۱: ۲۴ - ۲۱).

به دشواری بتوان تعریف مشخص و همه‌جانبه‌ای از مفهوم بحران به دست داد، زیرا این تعریف به دیدگاه‌هایی بستگی دارد که باید در چهارچوب آن، موضوع بحران مورد بررسی قرار گیرد. بحران، نقطه حساسی تلقی می‌شود که در نهایت ممکن است ناشی از تحولی مناسب یا نامناسب باشد؛ مانند مرگ و زندگی، دشمنی

و دوستی. از دیدگاه سیستمی هر ضربه شدید به نظام بین‌الملل، که آن را از حالت تعادل خارج سازد، بحران نامیده می‌شود. چارلز، که از پژوهشگران شاخص رویکرد تصمیم‌گیری است، می‌گوید. بحران، وضعیتی است که:

- ۱ - هدفهای عالی و حیاتی واحد تصمیم‌گیرنده را تهدید می‌کند.
  - ۲ - زمان واکنش را برای تصمیم‌گیری کوتاه می‌کند.
  - ۳ - عناصر و عوامل تصمیم‌گیرنده را با بروز ناگهانی خود غافلگیر می‌کند.
- شاخصهای وضعیت بحرانی

- ایجاد التهاب در افکار عمومی
- افزایش نگرانی در سامانه‌های امنیتی
- اعلام آماده‌باش نیروها
- اعلام وضعیت بحرانی از سوی مراجع ذی‌ربط
- افزایش شدید فعالیت نیروهای اطلاعاتی
- از اولویت خارج شدن فعالیتهای جاری
- افزایش حجم ارتباطات
- تهدید مراکز حیاتی و حساس
- برهم خوردن نظم در جامعه
- ایجاد خلل در تأمین نیازهای اساسی مانند رفت و آمد و...
- موضعگیری پرخاشگرانه جناحهای سیاسی
- افزایش میزان استفاده از خشونت در اعتراضات
- گسترش تخریب اموال عمومی و خصوصی (بیرودیان، ۱۳۸۵: ۵۶)

بحران از دیدگاه‌های مختلف

دیدگاه مدیریتی

- ۱ - حادثه‌ای است ناگهانی که به رسیدگی و تصمیم‌گیری فوری نیاز دارد.
- ۲ - تغییر و تحولاتی است که بقا و حیات سازمان حکومت و نظام را ممکن

است به مخاطره اندازد که به تلاش فوق‌العاده‌ای نیاز دارد.

۳ - بحران واقعه‌ای پیش‌بینی نشده است که به دلیل اضطراب و فوریت آن را مورد توجه فوری قرار می‌دهیم.

دیدگاه سیستمی

وضعیتی است که تغییر ناگهانی در یک یا چند قسمت از عوامل متغیر سامانه به وجود می‌آورد. در این الگوی فکری، بحران، وضعیتی است که نظم سیستم امنیتی یا قسمت‌هایی از آن را، که ما سامانه فرعی می‌نامیم، مختل کند و پایداری آن را به هم بزند؛ به زبان دیگر، بحران وضعیتی است که یک تغییر ناگهانی در یک یا چند قسمت از عوامل متغیر سامانه به وجود آورد.

انواع بحران از نظر سطح

۱ - بحرانهای بین‌المللی، بحرانهایی است که در سطح جهان به وجود می‌آید؛ مثل بحران کوبا.

۲ - بحرانهای منطقه‌ای، بحرانهایی است که بیش از چند کشور درگیر، و بحران ایجاد می‌شود؛ مانند بحران سوریه.

۳ - بحرانهای محلی، بحرانهایی است که بین دو کشور ایجاد می‌شود؛ مانند قره‌باغ و کشمیر.

۴ - بحرانهای داخلی، بحرانهایی است که در داخل یک کشور به وجود می‌آید. (رضوانی، ۱۳۸۵: ۲۶)

انواع بحران از نظر میزان (شدت)

۱ - بحران پر شدت مثل جنگ جهانی اول و دوم، اعراب و اسرائیل

۲ - بحران متوسط مثل پاناما، ایران و عراق، ارمنستان و آذربایجان، افغانستان

۳ - بحران کم شدت مثل بمباران امریکا در لیبی، سودان، ایرباس ایران (پوری رحیم، ۱۳۹۱: ۴۱)

ویژگی‌های مدیریتی رهبری در بحرانها

محمد حسنین هیکل، روزنامه‌نگار و نویسنده مشهور مصری در تحلیل اوضاع پس از انتخابات ایران می‌گوید: «بنده به چند دلیل اعتقاد دارم که می‌توان مسائل را ترمیم، و از آن عبور کرد: دلیل اول اینکه نظام هنوز قوی است. دلیل دوم اینکه قدرت رهبر هنوز مورد احترام است و همه وی را داور می‌دانند. ... پس از اینکه رهبری بعد از انتخابات سخنرانی کرد، صدای راهپیماییها در خیابانها کاهش یافت و آنچه بعد از آن مشاهده کردیم، تحرکات بسیار کوچک و محدودی بود؛ خصوصاً در شمال تهران، جایی که طبقه متوسط سکونت ندارند».

اظهار نظر فوکویاما در کنفرانس اورشلیم اظهار ناتوانی غرب در رویارویی با ویژگی‌های رهبری در حفظ ساحت کربلا و مهدویت علاوه بر درایت این مقام مهم در مهندسی بحران است که نمود آن را می‌توان در تمامی عرصه‌ها پس از آغاز زعامت ایشان و حتی پیش از آن جستجو کرد. «شیعه پرنده‌ای است که افق پروازش خیلی بالاتر از تیرهای ماست. پرنده‌ای که دو بال دارد: مهدویت و عدالتخواهی و یک بال دیگر شهادت‌طلبی که در کربلا ریشه دارد. البته شیعه بعد سومی هم دارد که اهمیتش بسیار است؛ این پرنده زرهی به عنوان ولایت‌پذیری به تن دارد و قدرتش با شهادت دو چندان می‌شود. شیعه عنصری است که هر چه او را از بین ببرند، بیشتر می‌شود. مهندسی معکوس شیعیان این است که ابتدا ولایت فقیه را خط بزیند. تا این را خط ننزید نمی‌توانید به ساحت قدسی کربلا و مهدویت تجاوز کنید.» (امیری، ۱۳۹۰).

۱- صفات رهبری در مدیریت بحرانها

- ملتزم به عدالت، تقوا، کرامات اخلاقی و عزت نفسانی
- داشتن خلوص نیت و هدف فقط برای رضایت خداوندی
- بحران‌شناس بودن
- مسئولیت‌پذیری نه ریاست‌طلبی

- دارا بودن جرأت و جسارت لازم
- در رفتار سیاسی صداقت در گفتار و کردار داشته باشد.
- به محض وقوع بحران با تدبیر خود به رمزگشایی و حل بحران به بهترین شکل ممکن اقدام کند.
- رد اشخاص سخن‌چین و تفرقه‌افکن و متملق
- عامل به قول و وعده خویش و مردمدار باشد.
- دوستدار علم و دانش باشد.
- به دور از تکاثر و زراندوزی، و ساده زیست باشد. (معاونت سیاسی ولی فقیه در دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸: ۱۶)

۲- مبانی اندیشه‌ای مقام معظم رهبری

برای پی‌بردن به ابعاد شخصیتی افراد لازم است مبانی اندیشه‌ای آن فرد مورد بررسی قرار گیرد؛ چرا که نوع مدیریت افراد بسته به نوع اندیشه‌ای است که در آنان وجود دارد؛ لذا با عنایت به شخصیت چند بعدی مقام معظم رهبری، که مورد اذعان اغلب علما و اندیشمندان و حتی برخی از شخصیت‌های خارجی است، این مبانی توانسته است در طول مدت زعامت ایشان، کشور و نظام اسلامی را از حوادث و بحرانا عبور دهد. در زمینه مبانی اندیشه‌ای مقام معظم رهبری یکی از مسائل که مورد توجه است احاطه کامل ایشان بر مبانی «حکمت عملی» است. حکمت عملی نزد فلاسفه و حکمای اسلامی در سه مؤلفه «تهذیب نفس و اخلاق، تدبیر منزل و سیاست مدن» مشاهده می‌شود (محقق، ۱۳۸۸).

رهبر معظم انقلاب اسلامی شخصیتی چندبعدی و برجسته دارد؛ فقهی زمانشناس و آینده‌نگر، سیاستمداری اخلاق‌محور و هوشمند، مدیری حکیمانه توانمند و اندیشمندی فرزانه. بنابراین در زمانی که بحرانی پیش می‌آید، حکیمانه عمل می‌کند و تصمیم می‌گیرد که استفاده دشمن از این موقعیت‌ها کاهش می‌یابد؛ اما در میان این گستره وسیع از ویژگیهای شخصیتی رهبر معظم انقلاب، بیش از هر

چیز، ویژگی اندیشه‌ای و نظریه‌پردازانه ایشان مورد غفلت واقع شده است. از این رو بیراهه نیست اگر ادعا شود که بعد اندیشه‌ای و ویژگیهای فکری رهبر معظم انقلاب، مظلومترین بخش از ابعاد شخصیتی ایشان، و بیشترین بی‌مهری را به خود دیده است. در حالی که توجه شایسته به اندیشه‌ها و نظریه‌پردازیهای ایشان می‌تواند توانایی جدیدی را برای حل معضلات و مشکلات جامعه فراهم آورد. علاوه بر رویکردهای سیاسی، سطحی، شعاری و ابزاری به اندیشه‌های ایشان، آنچه آشکار است و موجب عدم گسترش مناسب اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب شده، نبود نگاه‌های روشمند، منظم و دقیق به اندیشه‌های ایشان است. رویکرد مقام معظم رهبری نسبت به مسائل گوناگون را می‌توان تحت عنوان کلی «آرمانگرایی واقع‌بینانه» درک و تبیین کرد.

۱ - رهبر معظم انقلاب از یک سو در همه حوزه‌ها، ذره‌ای از آرمانهای اصیل اسلامی و انقلابی کوتاه نمی‌آیند و از سوی دیگر این آرمانها را در حوزه واقعیت‌ها و با توجه به شناخت دقیق واقعیت‌های عینی به شیوه‌ای عقلانی و معتدل پیگیری می‌کنند، درک این نکته در اندیشه‌های ایشان بسیار حیاتی است؛ چرا که نظام ما از سوی اندیشه‌ها و رفتار آرمانگرایانه غیر واقع‌بین و واقعگرایی غیر آرمانی، مورد تهدید است. مقام معظم رهبری واقع‌بین است نه واقعگرا. واقعگرایی تسلیم شرایط و وضعیت موجود شدن و در موضعی انفعالی نسبت به وضع موجود، تصمیم گرفتن است؛ اما در واقع‌بینی شاهد نوع خاصی از حکمت هستیم. در نظر گرفتن شرایط موقعیتی در تصمیم‌گیریها در عین التزام به اصول اساسی و بنیادین که به‌طور خلاصه می‌توان آن را ترکیب شرایط نامعین با اصول معین دانست.

۲ - دومین مسئله‌ای که با دقت در اندیشه‌های رهبری به دست می‌آید، درک انقلاب اسلامی به مثابه پوششی برای شکل دادن به تمدن ایرانی - اسلامی است. در این نگاه هدف از انقلاب اسلامی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی، سامان

دادن و فراهم آوردن زندگی مادی و معنوی مؤمنانه، پیشرفته و توسعه یافته است و زندگی فردی و اجتماعی شکوفا، مبتنی بر هویت اصیل اسلامی و ایرانی در راستای رسیدن به این تمدن اسلامی - ایرانی است و البته همیشه گوشزد می‌کنند که این توسعه باید کاملاً بر الگویی مبتنی باشد که مختص خود ماست و از الگوی دیگر کشورها تقلید نشده باشد؛ لذا دغدغه محوری ذهن مقام معظم رهبری توسعه‌ای مبتنی بر هویت و ارزشهای دینی و ملی و توسعه‌ای است که برآمده از متن جامعه باشد که این امر از یک سو نشان از همان رویکرد آرمانگرایی واقع‌بینانه دارد و از سوی دیگر مبین درک عمیق ایشان از مفهوم توسعه است. از دیدگاه ایشان اتکا بر توان و نیروی بومی با استفاده از تجربیات دیگران در این زمینه منافاتی ندارد.

۳ - یکی از ویژگیهای مقام معظم رهبری در حوزه اندیشه این است که ایشان اندیشه‌های نو و مفاهیم جدید را در همراهی با جامعه و به مرور زمان با توجه به آماده‌سازی بسترهای لازم در درون گروه‌های اجتماعی و سیاسی مطرح می‌سازند و این از ویژگیهای رهبر ژرف‌نگر و دوراندیش است؛ این بدین معناست که ایشان مفاهیم اجتماعی و سیاسی را به یکباره و بدون مقدمه‌چینی و آماده‌سازی بسترهای لازم بیان نمی‌کنند و اجازه می‌دهند که جامعه به مرور با این مفاهیم خو بگیرد و با ایشان همراه شود. علاوه بر این، ایشان تلاش دارند که جامعه در حوزه‌های مختلف مسیر رشد را طی کند و ایشان صرفاً از دید هدایتگری در این مباحث حضور می‌یابند. مثال عینی این ویژگی اندیشه‌ای، برخوردی است که ایشان با گروه‌های مختلف سیاسی داشته‌اند؛ همچون هدایت تفکر اصلاح‌طلبی در مسیر صحیح آن و بعد از آن بیان تعریف درست از تعبیرهای اصلاح‌طلبی و اصولگرایی که مانع از تقابل این دو تفکر در برابر همدیگر شد (قالیباف، ۱۳۸۷: ۲۶).

۳ - ویژگیهای مدیریتی مقام معظم رهبری

۱ - جوانگرایی و نخبه‌گرایی

از جمله ویژگیهای مدیریتی رهبر معظم انقلاب اسلامی در طول بیش از ۲۰

سال گذشته جوانگرایی و نخبه‌گرایی بوده است. رهبری نظام به عنوان عالیترین مقام رسمی کشور، سیاست‌های کلی نظام، اهداف و چشم‌اندازهای انقلاب را ترسیم و از طریق دستگاه‌ها و نهادهای مختلف تحقق آنها را دنبال می‌کند. در این زمینه اهتمام رهبری به مسائل و مشکلات نخبگان، برگزاری نشست‌های مختلف با دانشگاهیان و نخبگان و توجه به علوم و فنون متنوعی که به عنوان شاخصهای مهم در ارزیابی پیشرفت کشورها مورد نظر قرار می‌گیرد (از قبیل نانو فناوری، سلولهای بنیادین، پزشکی، فناوری هسته‌ای و...) به‌عنوان فرهنگ بین کارگزاران و مدیران ارشد نظام تبدیل شده است تا به‌گونه‌ای جدی‌تر و اسمی‌تر به تأمین نیازهای جامعه نخبگی کشور توجه کنند.

۲- طرح راهبردها و شعارهای کلان در ابتدای هر سال

یکی دیگر از ویژگیهای کلان مدیریتی رهبر فرزانه انقلاب از سال ۶۸ تاکنون، طرح راهبردها و شعارهای کلان در ابتدای هر سال بوده که با هدف فرهنگ‌سازی و فضاسازی در سطح جامعه بوده است. این شعارها گویی اجزای یک منظومه فکری و راهبردی بوده و با گذر زمان و با افزوده گشتن شعارها و راهبردهای تازه تکمیل‌تر شده است. یک ویژگی دیگر بسیار مهم در سیره مدیریتی رهبر انقلاب در طول ۲۴ سال گذشته، تلاش برای آرامش‌بخشی به زیر مجموعه‌های ساختاری نظام و تزریق امید و نشاط و آرامش به لایه‌های اجتماعی بوده است. در واقع ایشان با این سیاست، همواره از پیچیده‌تر شدن تنشها و گره خوردن مسائل جلوگیری نموده‌اند (قالیباف، ۱۳۸۷: ۳۱ - ۲۷).

۳- اصل پویایی و برخورد فعال نسبت به مسائل

بدیهی است برای عملی‌شدن این سیاست، عناصر دیگری چون صبر، هوشیاری، گذشت و اغماض و البته قاطعیت در زمره ضرورت‌های کار است. رهبری نظام علاوه بر تدبیر و مدیریت بحرانها و تنشها نقش آرام‌کننده و مهارکننده‌ای داشته‌اند

که موقعیت را در کوتاهترین زمان ممکن به ثبات و اعتدال سوق داده و از افراط‌ها و تفریط‌های احتمالی جلوگیری به عمل آورده است. سفرهای استانی رهبر انقلاب، بازدیدهای سرزده از مراکز علمی و صنعتی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی با اصحاب فرهنگ، هنر، ادبیات، مطبوعات و... و ارتباطات فعال با اقشار مختلف مردم همه مصداق‌های پویایی و سرزندگی الگوی مدیریتی کشور از سوی رهبری بوده است (انصاری، ۱۳۸۸: ۲).

۴ - شناخت محیط داخل و خارج و جریان‌شناسی دقیق مسائل

اطلاعات و جریان‌شناسی مقام معظم رهبری در سه لایه جهانی در خط ناتو و در سطح منطقه‌ای توانسته است موضع‌گیری‌های بی‌بدیلی از ایشان به نمایش درآورد... مقام معظم رهبری با اتکا به ویژگی دشمن‌شناسی و جریان‌شناسی، همیشه جلوتر از نخبگان سیاسی در جامعه حرکت می‌کنند؛ مثلاً مقام معظم رهبری در مسئله شبیخون فرهنگی بسیار جلوتر از کسانی بودند که مسئولان فرهنگی کشور هستند. توکل به خدا یکی از دیگر علت‌های روحیه قوی استکبارستیزی مقام معظم رهبری است و این توکل بارها نمود عینی داشته است که نمونه آن را در جنگ ۳۳ روزه می‌توان ذکر کرد که ایشان مدتها قبل از آن در دیدار فرماندهان حزب‌الله لبنان، پیش‌بینی کرده بودند که آنها در جنگ پیروز می‌شوند و هیچ یک از آنها به شهادت نمی‌رسند» (سالک، ۱۳۸۸).

۵ - تکلیف‌محوری مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری کاملاً تکلیف‌محور عمل می‌کنند؛ زیرا اگر انسان برای خودش مطرح بود، محافظه‌کار می‌شود و در مقابل دیگران کوتاه می‌آید؛ لذا مقام معظم رهبری منافی ندارند که بخواهند آنها را حفظ کنند. در زندگی شخصی ایشان هیچ تعلقی وجود ندارد؛ حتی خودشان می‌فرمایند من باید قبل از انقلاب شهید می‌شدم یا باید در جنگ شهید می‌شدم یا باید در انفجار حزب می‌بودم که

شهید شوم و همواره می‌فرمایند من چیزی را از خدا طلب ندارم؛ همین قدر که عمر کرده‌ام اضافه بر آن است (سایت ایکن، ۱۹/۳/۸۸).

۶- با بصیرت حرکت کردن

مقام معظم رهبری مطمئناً در تاریکی و تردید قدم بر نمی‌دارند؛ با بیش‌الهی مسیر درست را می‌بینند و گذشته هم نشان داد که هیچ وقت از مسیر طی شده پشیمان نیستند. اکنون مشخص شده که بهترین مسیر و راه طی شده است و راه بهتری وجود نداشته که ترک شده باشد. این نشان از این است که رهبری مسیر را می‌شناسد و با بصیرت حرکت می‌کند و مردم را می‌بیند که از چه مسیری حرکت بدهند که آسیب نبینند. مقام معظم رهبری مردم را خوب شناخته است؛ اتحاد مردم، توجه دادن مردم به اصول مبنایی، ایجاد پایداری، ایستادگی و وحدت تا جایی که مردم در پای اصول ثابت قدم بمانند. آنچه برای ایشان مهم است پای فشاری بر اصول و حفظ دستاوردها و ارزشها است.

۷- الگوگیری از بزرگان دین (ائمه و پیامبر)

امید، صبر و شکیبایی، یقین و عزم راسخ در پیگیری اهداف و آرمانها، پایداری و استقامت، قاطعیت، آینده‌نگری و دیدن افقهای دوردست، سهل‌انگاری و مسامحه و مصالحه نکردن و کوتاه نیامدن بر سر اصول و آرمانهای اصیل و روشن انقلاب، کلان‌نگری در عین توجه به مسائل خرد و ابتکار و نوآوری و ثبات شخصیت در فکر و عمل از ویژگیهای شخصیتی مقام معظم رهبری است و این بیانگر تأسی معظم‌له به الگو قرار دادن شیوه‌های رفتاری رهبران و بزرگان دینی، بویژه پیامبر اعظم (ص) است.

مدیریت امام خامنه‌ای در بحران قبل از انتخابات سال ۸۸ (مدیریت دفاعی)

مقام معظم رهبری در مرحله قبل از انتخابات هشدارهایی داده، و توطئه دشمن را در پشت پرده به مسئولان و مردم گوشزد کرده بودند. هدف اصلی مدیریت

تهدید در این مرحله، حذف زمینه‌های اثرپذیری جامعه از امواج بحرانی است که در اینجا به آن اشاره می‌شود.

۱ - گفتمان‌سازی برای جلوگیری از انحراف (خواص و آحاد مردم)

انتخاب دهه چهارم به دهه گفتمان پیشرفت و عدالت نیز محور دیگر این گفتمان‌سازی بود که مبدأ آن سخنرانی اول فروردین ۸۷ در مشهد بود که ایشان در ابتدای سال ۸۸ نیز به صورت گسترده‌تر به این مسئله پرداختند و در دیدار با دانشجویان دانشگاه‌های کردستان نیز زوایای دیگری از این گفتمان را طرح کردند که در جهت دادن به مطالبات و تقاضاهای اجتماعی نقش‌آفرین و مؤثر بود. مقام رهبری در انتخابات ۸۸ دو محور گفتمانی «سیرت و صورت انقلاب اسلامی» و موضوع «عدالت و پیشرفت توأمان» را بر اساس مبانی انقلاب و ضرورت‌های کشور به موازات یکدیگر طراحی و تبیین کردند. در این وادی، روشنگری برای مردم، پایه و مبنای انتخابات، تأکید بر اهمیت انتخابات و حضور مردم در این آزمون، داشتن تقوی، انصاف و مراعات مصالح کشور در خطابه‌ها برای به طمع نینداختن دشمن از سوی نامزدها در فهرست منویات مقام معظم رهبری قرار گرفت. بیش از همه رهبری با عظمت بخشیدن به جایگاه مردم در ایران، نظام را به معنای واقعی مردم‌سالار معرفی کردند؛ نه مردم‌سالاری فریبنده غربی (عبداللهی، ۱۳۸۹: ۸).

۲ - اصل مشارکت حداکثری سیاسی مردم در انتخابات

رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی در انتخابات گوناگون بر مدار راهبردی ثابت و مستمر یعنی لزوم حضور حداکثری در انتخابات در جریان است؛ به این معنا که معظم‌له اصل مشارکت حداکثری مردم در انتخابات را بسیار اساسی و تعیین‌کننده دانسته و آن را سبب عزت و عظمت نظام در انظار بین‌المللی می‌دانند. در واقع معظم‌له برای برگزاری انتخاباتی پرشور و نشاط و به حداکثر حضور مردم از شرکت تمامی جریان‌ات و افراد با سلیقه‌های متفاوت که نظام جمهوری اسلامی را قبول دارند در انتخابات استقبال می‌کند. ایشان در قبل از انتخابات مجلس هشتم

خطاب به اعضای هیأت دولت فرمودند: «انتخابات یک عرصه ظهور و بروز وحدت ما، عقلانیت ما، شعور ملی ما می‌تواند قرار بگیرد. بعضی خیال می‌کنند انتخابات، زمره‌های انتخابات، فضای انتخاباتی، مایه اختلاف است؛ نه، می‌تواند مایه اختلاف باشد؛ می‌تواند تشجیع‌کننده به سرعت عمل و پیشرفت باشد؛ با رقابت مثبت. هر گروهی سعی کنند برای خدمتگزاری به این ملت، سهم متناسب با خودشان را که لایق خودشان می‌دانند به دست بیاورند؛ هیچ اشکالی ندارد. این رقابت مثبت به جامعه نشاط می‌بخشد، ما را زنده دل می‌کند، روح جوانی را بر جامعه ما حاکم می‌کند» (بیانات، ۸۶/۷/۲۱).

چنین فتنه‌گری دشمن و توجه آن به انتخابات ایران، که تقریباً نسبت به تمامی انتخابات هم وجود دارد، ایجاب می‌کند که رهبر معظم انقلاب همواره بر حضور حداکثری مردم در انتخابات تأکید کند. ایشان این مهم را با بیانهای مختلفی ابراز کرده‌اند تا اهمیت موضوع بیشتر برای مردم درک شود. در ادامه به محورهای اساسی بیانات معظم‌له درباره اهمیت حضور حداکثری در انتخابات می‌پردازیم:

۱ - مسئله اول، مسئله حضور شماست: «به نظر من مسئله اول در انتخابات، مسئله انتخابات این شخص و آن شخص نیست؛ مسئله اول، مسئله حضور شماست. حضور شماست که نظام را تحکیم می‌کند، پایه‌های نظام را مستحکم می‌کند، آبروی ملت ایران را زیاد می‌کند، استقامت کشور را در مقابل دشمنی‌ها زیاد می‌کند و دشمن را از طمع ورزیدن به کشور و از فکر ضربه زدن و توسعه و فساد و فتنه منصرف می‌کند. این مسئله بسیار مهم است؛ پس مسئله اول، شرکت در انتخابات است» (سخنرانی مقام معظم رهبری در کردستان، ۸۸/۲/۲۲).

۲ - انتخابات، آبروی ملی: «ملت عزیز ایران! من به شما عرض می‌کنم، در نقطه مقابل خواست دشمنان، همه ما باید در انتخابات حضور فعالی داشته باشیم. انتخابات آبروی ملی ماست؛ انتخابات وسیله‌ای برای عزت ملی است. وقتی ببینند

که ملت ایران با شور و شعور و با درک کامل و آگاهی پای صندوقهای رأی می‌روند، معنایش چیست؟ معنایش این است ملت ما برای خود حق و توان تصمیم‌گیری قائل است؛ می‌خواهد در آینده کشور اثر بگذارد و مسئولان کشور و مدیران اصلی کشور را انتخاب کند. انتخاب رئیس جمهور یعنی انتخاب رئیس قوه مجریه و کسی که اغلب امکانات کشور در اختیار اوست و می‌بیند اگر چنانچه رئیس جمهوری شور و نشاط و شوق و اراده داشته باشد، چه خدمات بزرگی را برای این کشور انجام می‌دهد؛ می‌خواهند این نباشد. عرض می‌کنم: همه باید اصرار داشته باشید که در انتخابات شرکت کنید» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم استان کردستان ۸۸/۲/۲۲).

۳ - حضور مردمی، وظیفه ملی: «آنچه در انتخابات بسیار مهم است، حضور عمومی مردم است؛ همه باید در انتخابات شرکت کنند؛ این یک وظیفه ملی است؛ انتخابات یک فریضه است؛ همه باید خود را موظف بدانند برای اینکه در انتخابات شرکت کنند. بهانه‌جویی نباید بشود. بعضی از حرفها بهانه‌جویی است. گاهی بهانه‌جویی حقیقی است، گاهی بهانه‌جویی برای این است که مردم دلسرد بشوند. انتخابات در کشور ما در مقایسه با انتخابات‌هایی که ما می‌بینیم در دنیا دارد انجام می‌گیرد و خبرش را داریم، جزو سالم‌ترین‌هاست» (سخنرانی مقام معظم رهبری، ۸۶/۱۱/۱۹).

۴ - قدر دانستن انتخابات: «آنچه که امروز می‌خواهم به شما بگویم، این است که ملت ایران انتخابات را قدر بدانند. انتخابات را قدر بدانند. انتخابات یک نمایشگاه است برای نشان دادن عزم و رشد ملی ایران، استقامت ملت ایران، دانایی و هوشیاری ملت ایران، پایبندی ملت ایران به نظام مردم‌سالاری دینی» (بیانات، ۸۶/۱۰/۱۹) «هرچه انتخابات پرشورتر باشد، عظمت ملت ایران بیشتر در چشم مخالفان و دشمنانش دیده خواهد شد؛ دوستان شما هم در دنیا خوشحال می‌شوند.

عظمت ملت ایران را حضور مردم در انتخابات نشان می‌دهد؛ انتخابات این است. بنده همواره در درجه اول در انتخابات سعیم بر این است که به مردم عرض کنم حضور شما در این انتخابات مهم است» (بیانات مقام معظم رهبری در حرم امام رضا(ع)، ۸۸/۱/۱).

۳- دادن هشدار و ایجاد حساسیت نسبت به تردید افکنی درباره سلامت انتخابات رهبر انقلاب که حوادث و رویدادهای مربوط به انتخابات را از ابتدا، به عنوان مهمترین رویداد سیاسی جهان و کشور با دقت رصد می‌کردند بلافاصله در اولین سخنرانی رسمی خود در جوار حرم مطهر رضوی که معمولاً مهمترین سخنرانی ایشان در ابتدای هر سال به شمار می‌رود. نسبت به زیر سؤال بردن سلامت انتخابات هشدار دادند. ایشان ضمن انتقاد از برخی که بیهوده تلاش می‌کنند از هم اکنون صحت انتخابات را در اذهان مردم خدشه‌دار کنند، افزودند: «من می‌بینم بعضی‌ها در انتخاباتی که دو سه ماه دیگر انجام خواهد گرفت از حالا شروع کرده‌اند به خدشه کردن. این چه منطقی است؟ این چه فکری است؟ این چه انصافی است؟ این همه انتخابات در طول این سی سال انجام گرفته است در حدود سی انتخابات مسئولان وقت در هر دوره‌ای رسماً متعهد شده‌اند و صحت انتخابات را تضمین کرده‌اند و انتخابات صحیح بوده است؛ چرا بیخود خدشه می‌کنند، مردم را متزلزل می‌کنند، تردید ایجاد می‌کنند؟» (بیانات در حرم امام رضا(ع)، ۸۸/۱/۱).

۴- مدیریت فضای ملتهب بعد از مناظره‌ها و نامه آقای هاشمی رفسنجانی بعد از اولین مناظره (احمدی نژاد - موسوی) جریانی که حامی نامزد مغلوب مناظره بود، فضایی را شکل داد که می‌خواست با فشار و لابی و فضا سازی، رقابت انتخاباتی را به سود نامزد مورد نظر خود تغییر دهد. اوج این فضا سازی مربوط به نامه آقای هاشمی رفسنجانی خطاب به رهبر انقلاب است که رسانه‌ای و علنی شد. در پی این مناظره، که به حمایت‌های خاص در آن اشاره شده است و آقای احمدی نژاد به مخالفت صریح آقای هاشمی با خودش اشاره و مطالب دیگری نیز ذکر

می‌کند، آقای هاشمی نامه‌ای به مقام معظم رهبری داده در آن مخالفت صریح خود را با دولت احمدی نژاد اعلام کرده و بر خلاف سخنان رهبری دولت احمدی نژاد را به دولت بنی صدر تشبیه می‌کند:

«بر فرض اینکه اینجانب صبورانه به مشی گذشته ادامه دهم بی شک بخشی از مردم و احزاب و جریانها این وضع را بیش از این بر نمی‌تابند و آتش فشانهایی که از درون سینه‌های سوزان تغذیه می‌شوند در جامعه شکل خواهند گرفت که نمونه‌های آن را در اجتماعات انتخاباتی در میدانها، خیابانها و دانشگاهها مشاهده کردیم» (نامه هاشمی رفسنجانی خطاب به مقام معظم رهبری، خبرگزاری فارس، ۸۸/۳/۱۹).

۵ - درخواست از نخبگان به رعایت انصاف و موضعگیری شفاف

مقام معظم رهبری در تبیین عیوب مناظره‌ها فرمودند: «در مواردی انسان می‌دید که در این مناظره‌ها جنبه منطقی مناظره ضعیف می‌شد؛ جنبه احساساتی و عصبی پیدا می‌کرد؛ جنبه تخریبی غلبه پیدا می‌کرد؛ سیاه‌نمایی وضع موجود به شکل افراطی در این مناظره‌ها مشاهده شد؛ هر دو بد بود. اتهاماتی مطرح شد که در جایی اثبات نشده است؛ به شایعات تکیه شد، بی انصافی‌هایی احیاناً دیده شد؛ هم بی‌انصافی نسبت به این دولت با این همه حجم خدمت و هم بی‌انصافی نسبت به دولتهای گذشته و دوران سی ساله. (بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۸۸/۳/۲۹). آیت‌الله خامنه‌ای هر دو طرف انتخابات را در این عیوب مقصر عنوان کرد و آنها را مورد عتاب قرار داد».

«نکته آخر در باب انتخابات این است که نامزدهای محترمی که تاکنون نام‌نویسی کرده‌اند و مشغول تبلیغات و اظهاراتی هستند سعی کنند با انصاف عمل کنند. اثبات و نفی‌شان با توجه به حق و صدق باشد. چیزهایی را که انسان می‌شود، باور نمی‌کند که از زبان نامزدها و آن کسانی که دنبال این مسئولیت‌ها هستند از روی صدق و صفا خارج شده باشد. گاهی انسان حرفهای عجیب و

نسبت‌های عجیبی می‌شوند. این حرفها مردم را نگران می‌کند؛ کسی را هم به گوینده این حرفها دلبسته و علاقه‌مند نمی‌کند!» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم استان کردستان، ۸۸/۲/۲۲).

...انتخابات اصلاً برای چیست؟ انتخابات برای این است که همه اختلافها سر صندوق رأی حل و فصل بشود باید در صندوقهای رأی معلوم شود که مردم چی می‌خواهند، چی نمی‌خواهند نه در کف خیابانها. اگر قرار باشد بعد از هر انتخاباتی آنهایی که رأی نیاورند، اردو کشی خیابانی بکنند، طرفدارانشان را بکشند به خیابان، بعد آنهایی که رأی آورده‌اند هم در جواب آنها اردو کشی کنند بکشند به خیابان پس انتخابات چرا انجام گرفت؟ ... من از همه می‌خواهم به این روش خاتمه بدهند. این روش، روش درستی نیست. اگر خاتمه ندهند، آن وقت مسئولیت تبعات آن، هرج و مرج آن، به عهده آنهاست ... من از همه این دوستان، این برادران می‌خواهم بنا را بر برادری بگذارید، بنا را بر تفاهم بگذارید، قانون را رعایت کنید، راه قانون باز است، راه محبت و صفا باز است از این راه بروید» (بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۸۸/۳/۲۹).

رهبر انقلاب در برابر این تخریبه‌ها و سیاه‌نماییها که بشدت مواضع ضد استعماری و خدمات انجام شده از سوی دولت را در نگاه جهانیان و ملت ایران بی‌ارزش می‌نمود، نامزدها را که مشغول تبلیغات و بیان دیدگاه‌های خود هستند به انصاف، پرهیز از تخریب و توجه کامل به حق و صدق فراخواندند و افزودند: «نامزدها گاه مسائلی خلاف واقع درباره اوضاع کشور و مسائل اقتصادی مطرح می‌کنند که مردم را نگران می‌کند و انسان نمی‌تواند باور کند که دادن این همه نسبت خلاف از روی صدق و صفا مطرح شده باشد» و هم‌چنین به نامزدهای انتخاباتی خاطر نشان کردند: «کسی به گوینده این‌گونه حرف‌های تخریبی که انشاءالله از روی اشتباه بیان می‌شود، دلبسته و علاقه‌مند نخواهد شد بنابراین

نامزدهای محترم دقت کنند که با حرفهایی که بسیاری از آنها واقعیت هم ندارد افکار عمومی را تخریب نکنند» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج، ۸۸/۲/۲۲).

۶ - آگاهی بخشی نسبت به اهداف دشمن و تحذیر از افتادن در دام آنها

ایشان هدف و موضع دشمنان نظام جمهوری اسلامی ایران را در برابر انتخابات بخوبی تبیین فرمودند. تشکیک در سلامت انتخابات دهم، که روند آن از سال ۱۳۸۷ آغاز شد در آستانه انتخابات دهم رشد فزاینده‌ای یافت. اهداف این سناریو را باید در روز اعلام نتیجه انتخابات جستجو کرد که در قالب نظریه «دروغ بزرگ» تجلی یافت. اما آن سناریو و این نظریه، نیاز به بسترسازی داشت تا در فضای تردید و القای شبهه، پذیرفتنی شود؛ لذا از چند ماه قبل، این موضوع در دستور کار دوم خردادی و حتی برخی نامزدهای انتخابات قرار گرفت (معاونت سیاسی سپاه، ۱۳۸۹: ۵۳).

یکی از پروژه‌های جدیدی که دشمنان، قبل از انتخابات به آن دامن زده بودند، شایعه تقلب در انتخابات بود دشمنان که در پروژه‌های پایین آوردن مقبولیت نظام و به تبع آن، پایین آوردن حضور مردم در پای صندوقهای رأی از روشهای مختلف ناکام مانده بودند، پروژه تخطئه سلامت انتخابات و به تبع آن از بین بردن مقبولیت و مشروعیت نظام را دنبال می‌کردند و این جریان را بعد از انتخابات نیز پی‌گیری کردند. در این بین، اظهارات برخی از افراد شاخص و حتی نامزدهای همسو با خط دشمن و رسانه‌های بیگانه، فضای سالم انتخابات را به سمت تردید و تشکیک سوق می‌داد و اتهام تقلب در انتخابات را پررنگ می‌کرد. مقام معظم رهبری در مقابل این جریان، سه ماه قبل از برگزاری انتخابات موضع گرفت و در اولین روز سال ۱۳۸۸ نسبت به آن هشدار داد. البته اتخاذ چنین رویکردی از جانب برخی گروههای سیاسی برای افکار عمومی دور از ذهن و غیر معمول نبود. اما در دهمین انتخابات ریاست جمهوری اهتمام مضاعفی برای القای این شبهه بود که قرار است

در این دوره تقلب شود.

انتخابات یکی از آزمونهای بزرگ ملت ایران در مقابل چشم دشمنان است؛ به همین جهت روی انتخابات ما حساسند. از حدود یک سال پیش، دستگاههای تبلیغاتی دشمنان ملت ایران، با یک شیب ملایمی شروع کردند علیه این انتخابات حرف زدن و اقدام کردن و مطلب ساختن؛ دستگاههای امنیتی‌شان هم مشغول شدند به خبرگیری و گمانه‌زنی و پیشنهاد دادن. روی این انتخابات حساسند. امروز هم شما وقتی به خبرهای رسانه‌های گوناگون خارجی که بسیاری از اینها دل پرکینه و پر دشمنی‌ای نسبت به ملت ایران دارند نگاه کنید، خواهید دید نسبت به انتخابات ما بی تفاوت نیستند و سعی می‌کنند اغراض خودشان را عمل کنند (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم استان کردستان، ۱۳۸۸/۲/۲۲).

۷- ایجاد فضای فعال با تحلیل جنگ نرم و افشای محوره‌های اصلی آن

پیش از این بارها رهبر انقلاب نسبت به تهدید نرم در شرایط گوناگون هشدار داده و آن را تحلیل کرده بودند. از تهاجم فرهنگی در دهه هفتاد تا طرح بازسازی‌شده فروپاشی شوروی سابق در دوره اصلاحات. اما شرایط بعد از انتخابات، فضای عینی‌تری را برای درک و عمق پیدا کردن جامعه و خواص نسبت به جنگ نرم بوجود آورد که رهبر انقلاب با تمرکز بر آن و افشای زوایا و ابعاد آن در شرایط جدید، در چند دیدار مهم مانند دیدار با شعراء، دانشجویان و اساتید دانشگاه در ماه رمضان و دیدار با خبرنگاران رهبری و نیز دیدار با بسیج، فضای فعالی را در نیروهای انقلاب خصوصاً بدنه اجتماعی و نخبگانی در رویارویی با حوادث بعد از انتخابات به‌وجود آوردند و بستر مناسبی نیز برای مواجهه فعال و مهیاتر جامعه و نخبگان با مسئله جنگ نرم در آینده ایجاد کردند.

من شنیدم و اطلاع پیدا کردم که در خیابان‌ها بعضی از جوانان طرفداران نامزدها می‌روند، حالا من درباره این رفتن تو خیابان‌ها حرفی نمی‌زنم اما مؤکداً می‌گویم: مبدا این خیابان‌گردی‌ها به مقابله، به مجادله، به درگیری بینجامد؛ مواظب باشید.

اگر کسی دیدید که اصرار بر اغتشاش و درگیری دارد، بدانید او یا خائن است، یا بسیار غافل است. مراقبت کنند که در این سخنرانی‌ها، در این اظهارات، جواری نباشد که منتهی بشود به ایجاد دشمنی و ایجاد نقار (بیانات مقام معظم رهبری در بیستین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۸۸/۳/۱۴)

...خیلی باید مراقب باشیم که دشمنان پیشرفت کشور نتوانند ذهن و حواس ما را به نقاط فرعی و درجه دوم منعطف کنند، تا همه با وحدت کامل بتوانیم به سمت این هدفها حرکت کنیم. امروز من می‌توانم با قاطعیت بگویم مسئولین کشور، همه همت خودشان را به کار می‌بندند برای اینکه بتوانند کمبودها را در همه مناطق جبران کنند. تلاشی که مسئولین کشور دنبال آن هستند، تلاش برای پیشرفت مسائل عمده کشور و از جمله مسئله اقتصاد کشور است. خوشبختانه توفیقات هم زیاد بوده است، کار هم زیاد شده است، کارهای زیاد دیگری هم باید انجام بگیرد.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردم مریوان، ۱۳۸۸/۲/۲۶).

۸- تولید ارزشهای انسجام‌بخش

در زمینه تلاش مقام معظم رهبری برای تولید ارزشهای انسجام‌بخش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- تاکید بر گفتمان پیشرفت و عدالت: نامگذاری دهه چهارم به دهه گفتمان پیشرفت و عدالت، محور مهم این گفتمان‌سازی بود که مبدأ آن سخنرانی اول فروردین ۸۷ در مشهد بود که جهتگیری نظام در دهه آینده را روشن و مشخص می‌کرد. این مهم، در سخنرانیهای دیگر ایشان نیز مورد توجه قرار گرفت. ایشان در دیدار با دانشجویان دانشگاه‌های کردستان نیز زوایای دیگری از این گفتمان را طرح کردند که در جهت دادن به مطالبات و تقاضاهای اجتماعی نقش‌آفرین و مؤثر بود.

سخنرانی ایشان در دانشگاه علم و صنعت (۱۳۸۷/۹/۲۴) را باید مبدأ چنین گفتمان‌سازی دانست. در این سخنرانی ایشان جمهوری اسلامی را به دو بعد ساخت حقیقی و ساخت حقوقی تقسیم کردند و صیانت از ساخت حقیقی یا

سیرت نظام که جهت‌گیریهای اصولی انقلاب را در بر می‌گرفت را اساس کار دانستند و فرمودند: آن ساخت درونی همان آرمانهای جمهوری اسلامی است؛ عدالت، کرامت انسان، حفظ ارزشها، سعی برای ایجاد برادری و برابری، اخلاق، ایستادگی در مقابل نفوذ دشمن؛ اینها آن اجزاء ساخت حقیقی و باطنی و درونی نظام جمهوری اسلامی است (بیانات در دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۷/۹/۲۴).

۲ - تأکید بر اهمیت اصل انتخابات: نصاب‌شکنی حضور ۴۰ میلیونی و رکوردشکنی ۸۵ درصدی در انتخابات دهم ریاست جمهوری که مایه اقتدار نظام و تثبیت مردم‌سالاری دینی به عنوان یک الگوی موفق و کارآمد به‌شمار می‌آید، مؤلفه دیگری است که بیش از هر چیز مرهون تدابیر رهبر انقلاب است:

۱ - تأکید مستمر بر مشارکت گسترده مردم به عنوان مسئله اول انتخابات.

۲ - تأکید بر اهمیت اصل انتخابات در تعیین سرنوشت کشور.

۳ - افشای برنامه و خواست دشمن برای کاهش مشارکت مردم.

۴ - ترسیم فضای امید و چشم‌انداز مثبت و رو به جلو برای کشور.

۵ - ابراز اعتماد به تشخیص و اعتماد مردم.

۶ - تقویت فضای رقابتی و آزاد در انتخابات.

ایشان در این زمینه فرمودند: «میدان برای همه باز است؛ بیایند در میدان انتخابات خود را بر مردم عرضه کنند. اختیار با مردم است؛ مردم هر جوری که فهمیدند، تشخیص دادند، هشیاری آنها به آنها کمک کرد، ان‌شاءالله همان جور عمل خواهند کرد. من به مسئولین انتخابات هم سفارش و تأکید می‌کنم؛ به‌طور حتم بایستی انتخابات را جوری برگزار کنند که پرشور باشد؛ دست همه نامزدها باز باشد؛ مردم آزادانه بتوانند انتخاب کنند و انتخابات، سالم و با امانت کامل ان‌شاءالله انجام بگیرد و انجام خواهد گرفت» (بیانات مقام رهبری در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران امام رضا(ع)، ۱/۱/۱۳۸۸).

۳ - گزارشات امیدوارکننده: یکی از موارد تولید ارزشهای انسجام‌بخش ارائه گزارشات امیدوارکننده برای مردم است. هر چه به انتخابات دهم نزدیک‌تر می‌شدیم نمود این مهم در فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بارزتر می‌شد. «امید ما زیاد است عزیزانم! تجربه‌ها به ما می‌گویند که ما باید امیدوار باشیم و به آینده یقین داشته باشیم؛ تجربه ما این را برای ما مسلم و مبرم می‌کند. یک روزی بود که دشمنان هم خیال می‌کردند که این نظام را خواهند توانست ریشه‌کن کنند. دوستان ما هم در سرتاسر دنیا دلشان می‌لرزید. مؤمنین کشورهای اسلامی، جوانان مؤمن که امید بسته بودند به این انقلاب، دلشان می‌لرزید که عاقبت این نظام نوپا و جوان چه خواهد شد. انقلاب اسلامی به کوری چشم دشمنان هم ماند، هم ریشه‌دارتر شد، هم در علم و تکنولوژی و پیشرفتهای گوناگون اجتماعی و سیاسی، چشم همه را خیره کرد. ...مسئولین کشور نسبت به قشرهای مردم عشق می‌ورزند. این یک محبت صادقانه است. چنین چیزی در جای دیگر وجود ندارد، امید جدیدی را در این منطقه به وجود آورده. ...رؤسای ما به کشورهای مسلمان می‌روند، جوان، دانشجو، دانشگاهی، مردم کوچه و بازار، طبقات مختلف، مثل مردم شهری از شهرهای ایران برای آنها شعار می‌دهند، اظهار ارادت می‌کنند، اظهار علاقه می‌کنند، دورشان جمع می‌شوند، سلام می‌فرستند. این نشان‌دهنده نفوذ این انقلاب در دل‌های ملت‌های مسلمان است. این است که دولتهای مخالف اسلام و مخالف نظام جمهوری اسلامی را خشمگین می‌کند؛ سراسیمه می‌کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار سران و معتمدان عشایر کردستان، ۱۳۸۸/۲/۲۴).

۴ - نمایش پیشرفت‌ها: «اگر سالهای اول می‌توانستند این نظام را دفن کنند، به ضرر اسلام تمام می‌شد. می‌گفتند ببینید اسلام نمی‌تواند، یک انقلابی راه انداخت، یک نظامی سر کار آورد، دو سال بیشتر نتوانست عمر کند؛ پنج سال بیشتر نتوانست عمر کند. اگر نظام اسلامی می‌ماند اما پیشرفت نمی‌داشت، به ضرر اسلام بود.

می‌گفتند بله، یک نظام اسلامی آمده، مردم را برده است به دوران ما قبل تاریخ؛ نه علمی، نه پیشرفتی، نه تکنولوژی‌ای. اما انقلاب اسلامی هم ماندگار شد، هم ریشه‌دار شد، هم پیشرفت علمی محیرالعقول کرد، هم نسل جوان فرزانه و نخبه‌ای را تحویل داد. اینکه شما می‌شنوید که می‌گویند ایران در سلولهای بنیادی هشتمین کشور دنیاست، این حرف خیلی بزرگی است؛ ایرانی که از همه امکانات پیشرفت او را محروم کرده بودند. وقتی نظام اسلامی، این کشور را تحویل گرفت، زیرساختها مطلقاً مناسب با این پیشرفتهای علمی نبود. وقتی می‌گویند جمهوری اسلامی با فرستادن ماهواره به فضا، که چشم رقبا و دشمنان جمهوری اسلامی را خیره کرد؛ دهمین یا نهمین کشوری است که این کار را انجام می‌دهد، این خیلی حرف بزرگی است. ایران؟! کی کرد این را؟ نظام اسلامی. کی علم را اینجور پیش برد؟ کی نهضت علمی را در کشور به وجود آورد؟ کی آن هوش ذاتی ایرانی را در خدمت ابتکار و نوآوری قرار داد؟ نظام اسلامی. پس نظام اسلامی هم ماندگاری خودش را نشان داد، هم توانائی خودش را برای پیشبرد یک ملت» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار روحانیون و طلاب تشیع و تسنن کردستان، ۱۳۸۸/۲/۲۳).

۹ - محرومیت‌زدایی و عدالت‌محوری

تلاشها و مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از دولتهای مختلف مبنی بر کاستن محرومیتها و تأکید بر عدالت‌محوری و رفع تبعیض و جدی‌تر گرفته‌شدن این امر در دولت نهم و انجام امور امیدوارکننده برای مردم بویژه محرومین و نمود آن در سفرهای استانی هیأت دولت و... عملاً مردم را به آینده خوشبین‌تر کرده و از آسیب‌پذیری جامعه در برابر دعوت‌های تغییرطلبانه جلوگیری کرد. «کشور امروز در مقابل چشم مدیران و نخبگان کشور، مثل یک صحنه‌ای است که می‌تواند برای پیشرفت آن برنامه‌ریزی کنند. همین سرکشی کردن مسئولین به گوشه و کنار این کشور، نقاط محروم، استانهای دوردست، در استانها به شهرهای گوناگون رفتن، با مردم تماس گرفتن، اوضاع را از نزدیک دیدن، با چشم مشکلات را مشاهده کردن،

یک تجربه عظیم و گرانبه‌ای برای مأمورین ما و مسئولان کشور به‌وجود آورده است؛ اینها زمینه یک جهش است برای اینکه کشور بتواند ان‌شاءالله در طریق پیشرفت و عدالت حرکت کند؛ و این ایجاب می‌کند که دهه آینده یعنی ده سالی که از امسال آغاز می‌شود برای کشور ما و برای نظام جمهوری اسلامی، ده سال پیشرفت و عدالت باشد؛ که همه باید در این قسمت تلاش و کار کنند» (بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران امام رضاع)، (۱۳۸۸/۱/۱).

مدیریت استراتژیک مقام معظم رهبری قبل از انتخابات سال ۸۸ (مدیریت دفعی)

۱	گفتمان‌سازی برای جلوگیری از انحراف (خواص و آحاد مردم)
۲	اصل مشارکت حد اکثری سیاسی مردم در انتخابات
۳	دادن هشدار و ایجاد حساسیت نسبت به تردیدافکنی درباره سلامت انتخابات
۴	مدیریت فضای ملتهب بعد از مناظره‌ها و نامه آقای هاشمی رفسنجانی
۵	درخواست از نخبگان به رعایت انصاف و موضع‌گیری شفاف
۶	آگاهی‌بخشی نسبت به اهداف دشمن و تحذیر از افتادن در دام آنها
۷	ایجاد فضای فعال با تحلیل جنگ نرم و افشای محورهای اصلی آن
۸	تولید ارزشهای انسجام‌بخش
۹	محرومیت‌زدایی و عدالت‌محوری

نتیجه‌گیری

در واقع الگوی مدیریت بحران مقام معظم رهبری در رویارویی با بحرانه‌های سیاسی، نمایش بنای فکری، ارزشی و عملی ایشان در بستر مدیریت در اداره نظام سیاسی است که در قالب علم و دانش، بینش و نگرش، ارزش و گرایش و عناصر مدیریتی از قبیل نوآوری و ابتکار، برنامه‌ریزی، استحکام تشکیلات و سازماندهی، آموزش، آماده نگه‌داشتن افراد و تجهیزات است. رویکرد مقام معظم رهبری در مدیریت بحران سال ۸۸ ترکیبی از رویکردهای حکیمانه و اسلامی است که تمرکز

اصلی، بر آرمان‌گرایی و واقعیت‌نگر بودن دستگاه تصمیم‌گیری است که خروجی این دستگاه تصمیم‌گیری، تصمیمات حکیمانه است و بر اساس سیره ائمه معصومین (ع) می‌باشد. مدیریت حکیمانه - اسلامی فرایندی است در چارچوب جهان‌بینی توحیدی، که در آن تصمیم‌گیرنده برای تدبیر کارهای فردی و اجتماعی خویش با بهره‌گیری از دانش و هنر مدیریت، همواره با استفاده از اصول و مبانی اعتقادی مدون خود از یکسو و در نظر گرفتن شرایط حاکم بر موضوع (شناخت عوامل داخلی و محیطی) به عنوان پایه واقع‌گرایی از سوی دیگر، تصمیمات خود را می‌گیرد. در این فرایند هر اندازه درک از اصول و مبانی و پایبندی و التزام به آن عمیق‌تر، و شناخت از شرایط و مقتضیات موضوع به واقعیت نزدیکتر و آشنایی و مهارت بهره‌گیری از علوم و فنون مدیریت افزون‌تر باشد تصمیمات و تدابیر اخذ شده حکیمانه‌تر، کم‌هزینه‌تر و آثار و برکات آن ماندگارتر و بهره‌ورتر خواهد بود. این مدیریت برگرفته از رویکردهای دینی و الگوگرفتن از پیامبر اکرم (ص)، و حضرت امام خمینی (ره) بوده است. با به‌کارگیری این رویکرد، رهبری قادر خواهد بود در موقعیتهای مختلف بحرانی به‌طور انعطاف‌پذیری پاسخگو باشد و قادر است اطلاعات کیفی را به صورت هوشمند پردازش نماید. بدین ترتیب سیستمهای مدیریت، انعطاف بیشتری پیدا می‌کنند و اداره کشور در محیط‌هایی با تغییرات متناوب امکان‌پذیر می‌شود.

الگوی ذهنی رهبر معظم انقلاب یک الگوی سه وجهی (بر خلاف رهبرانی که در جهان تک‌بعدی می‌اندیشند) است که نمود خود را در راهبردها و راهکارها بخوبی نمایان ساخته است؛ به‌عنوان مثال ایشان در حوزه سیاست خارجی از سه وجه عزت، حکمت، مصلحت نام می‌برند و در سیاست داخلی، مثلث عزت، رحمت و اقتدار را می‌سازند که این دو، در ضلع عزت با هم همپوشانی دارند. بنابراین در نحوه مدیریت ایشان، با یک ساختار و شبکه هوشمند و هدفمند روبه‌رو

هستیم که دستگاه فکری و نقشه استراتژیک رهبری را در حوادث، بحرانها و رویدادهای جامعه نشان می‌دهد. اصول مقام معظم رهبری در مدیریت بحرانها عبارت است از: اسلام‌خواهی و تأثیر آن در رهبری ایشان، تقید به شرع مقدّس، رحمت و گذشت، امید به آینده، اعتقاد به نقش مردم در مبارزه، صلابت و قاطعیت، حفظ نظام اسلامی، شناخت افراد، اوضاع و جریانات، فراست و تیزبینی، مبارزه با حاکمیت‌های غیر الهی و طاغوتها، شجاعت، اعتقاد به سیاست نه شرقی، نه غربی، صراحت لهجه، نظارت بر کارها؛ لذا این اصول بنیادین رفتاری باعث شده است که رفتار مدیریتی مقام معظم رهبری دارای بصیرت و آگاهی عمیق باشد که این مسئله موجب شناخت ویژه نسبت به محیط پیرامون خود، جریان‌شناسی دقیق نسبت به مسائل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی شده است؛ لذا ایشان با اتکا به این حکمتها، اطلاعات و تجربیات به روزی که دارند توانسته‌اند جلوتر از نخبگان جامعه حرکت کنند و با دو عنصر توکل به خدا و تکلیف‌محوری که در شخصیت ایشان نمود دارد نسبت به حل مشکلات و بحرانهای پیش آمده در طول دوران زعامت خود بموقع و با حکمت و تدبیر اقدام کنند. الگوی اقتدار رهبری مقام عظمای ولایت کاریزماتیک الهی - قانونی است که علاوه بر کاریزمایی بودن شخصیت ایشان که بر همگان روشن است، انتخاب ایشان توسط مجلس خبرگان (نمایندگان مردم) دلیلی بر قانونی بودن آن است که به نوع رهبریشان مشروعیت می‌بخشد. لذا این نوع مدیریت در عرصه جهانی یک رویکرد جدید است اما در بحران قبل از انتخابات دهم ریاست جمهوری با وجود گستردگی توطئه‌ها و آگاهی از ابعاد بحران، مقام معظم رهبری با به‌کارگیری مؤلفه‌هایی نظیر ایمان، صبر، بصیرت و شجاعت، توانست بدون اینکه مشکلی در بین مردم بوجود آید با هزینه کم این فتنه را مدیریت و این بحران سیاسی را کنترل و خنثی نمایند.

منابع

۱. ازگلی، محمد (۱۳۸۳). رهبری استراتژیک و چشم انداز. تهران: انتشارات دانشگاه امام حسین(ع).
۲. امیری، ابوالفضل (۱۳۹۰). جنگ نرم از تهدید تا مواجهه. تهران: نشر شوریده.
۳. اخوان، محمدجواد (۱۳۸۹). بازخوانی پرونده یک سال نبرد نرم. ج ۳. تهران: مرکز مطالعات بسیج دانشجویی.
۴. اداره سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه (۱۳۷۷). جدایی تا رویارویی.
۵. اداره سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه (۱۳۸۸). تحلیلی بر انتخابات دهم و حوادث پس از آن.
۶. اداره سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه (۱۳۸۹). گذر از فتنه ۸۸ چ ۲. قم: نشر اعتدال.
۷. اسماعیلی، حمید رضا (۱۳۸۹). شورش اشرافیت بر جمهوریت، ریشه‌یابی حوادث سال ۱۳۸۸. چ ۳. تهران.
۸. بیرویدیان، نادر (۱۳۸۵). مدیریت بحران. مشهد: جهاد دانشگاهی مشهد.
۹. پوری رحیم، علی اکبر (۱۳۹۱). مقدمه‌ای بر مدیریت بحران ناشی از تهاجم. تهران: انتشارات دانشگاه امام حسین(ع).
۱۰. تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۹). مدیریت بحران. تهران: انتشارات جلالی.
۱۱. تدبیری، سیروس؛ شفیع زاده، رضا (۱۳۸۶). رهبری و نقش آن در سازمان و مدیریت. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۲. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۶). مدیریت بحران (۱ و ۲). تهران: معاونت آموزش ناجا.
۱۳. حسینی، حسین (۱۳۸۵). بحران چیست؟. فصلنامه امنیت. ش ۱ و ۲.

۱۴. حسینی، حسین (۱۳۸۷). تصمیم‌گیری در بحران. فصلنامه مدیریت بحران. ش ۲.
۱۵. مرکز مدیریت بحران (۱۳۸۸). رهبری در بحران. ترجمه اسماعیل حسن پور. تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
۱۶. کاظمی، علی‌اصغر (۱۳۶۶). مدیریت بحران‌های بین‌المللی. تهران: نشر فرهنگ اسلامی.
۱۷. محمد نژاد، میرعلی؛ نوروزی، محمدتقی (۱۳۷۸). فرهنگ استراتژی. بی‌جا: سوره.
۱۸. معاونت سیاسی نمسا (۱۳۸۱). گونه‌شناسی بحرانها و راهبردهای مقابله با آنها. تهران: چاپخانه نمسا.
۱۹. معاونت سیاسی ولی فقیه در دانشگاه‌ها (۱۳۸۸). بررسی ابعاد مدیریت رهبری در فتنه ۸۸. تهران.
- سایتهای اینترنتی
۲۰. رجانیوز، مورخ ۱۳ آبان ۱۳۸۹، ساعت ۱۹
۲۱. سایت پرشین بلاگ بصیرت، ۱۳۹۰/۱۱/۲۵، مندرج در:
www.bacirat3.persianblog.ir/post/6
۲۲. سعیدی، مهدی، ۲۹ شهریورماه ۱۳۸۸، مندرج در:
www.bimemoj.blogfa.com/post-148
۲۳. فرزندگان، محمد، بررسی حوادث روز عاشورای ۱۳۸۸، مندرج در:
www.basirat.ir
۲۴. پایگاه خبری ایسنا، ۱۳۸۸/۳/۲۸